

DOI: 10.31648/pw.10196

TOMASZ SZUTKOWSKI

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3490-1707>

University of Szczecin

WSPÓŁCZESNE UKRAIŃSKOJĘZYCZNE TEKSTY INTERNETOWE JAKO GENERATOR INNOWACJI PRZYSŁOWIOWYCH (ASPEKT TEKSTOLOGICZNO-PRAGMATYCZNY)

Modern internet texts in the Ukrainian language as a generator of proverb innovations (textological-pragmatical approach)

ABSTRACT: In the article the Author analyses modern proverb modifications in the context of the assumptions of contextual studies within paremiology. Research material was excerpted from internet sources in the Ukrainian language that feature an especially dynamic process of creation of innovations based on canonical proverbs functioning in Ukrainian. This research is a continuation of analyses of modern tendencies in the European paremiology. Textological-pragmatical approach treats proverbs as situational macrosigns that have a wide range of usage in texts. Proverb modifications indicate that paremiology is still an active pragmatic form of verbalisation of varied messages that is effectively used by speakers in numerous texts and contexts.

KEYWORDS: paremiology, proverbs, innovation mechanisms, Ukrainian language

Wstęp

Przedmiotem artykułu będą modyfikacje przysłów ukraińskich funkcjonujących we współczesnych tekstach internetowych. Wybór tej tematyki wiąże się z zainteresowaniami badawczymi autora niniejszych rozważań, które dotyczą m.in. najnowszych tendencji w paremiologii słowiańskiej (Szutkowski 2015b). Jednym z głównych ich przejawów są innowacje przysłowiowe traktowane z jednej strony – jako przykład powszechnej w języku naturalnym wariantywności, z drugiej jednak – jako zjawisko prowerbialnej neologizacji o zróżnicowanym statusie i charakterze jakościowym. Celem tego krótkiego studium będzie omówienie podstawowych sposobów modyfikacji przysłów ukraińskich oraz analiza ich statusu jako elementu zaimplementowanego w strukturze konkretnego e-tekstu.

1. Kontekst badawczo-metodologiczny

Nie sposób pisać o paremiologii w ujęciu ściśle naukowym, pomijając przy tym jakże ważny kontekst metodologiczny. Analiza innowacji przysłowiowych dotyka niejako dwóch opozycyjnych – wydawałoby się – perspektyw, choć w istocie uzupełniających się i dopełniających. Pierwszą z nich są badania strukturalne, których czołowym przedstawicielem na gruncie słowiańszczyzny wschodniej był przede wszystkim G. Permyakov (1988). W europejskim paremiologicznym nurcie strukturalistycznym trudno nie wymienić też takich badaczy, jak A. Bogusławski, A. Dundes, A. Greimas, J. Krzyżanowski, M. Kuusi, W. Mieder, M. Rybnikova i in. (por. Szutkowski 2015a). Zgodnie z tą perspektywą przysłowie jest traktowane jako swoisty znak, a właściwie – makroznak, którego specyfika zasada się na sytuacyjności rozumianej jednak w izolacji, poza kontekstem dyskursywnym. Wychodząc naprzeciw nowym paradygmatom naukowym, nie powinniśmy odrzucać lub tym bardziej kwestionować dorobku paremiologii strukturalnej. Zawdzięczamy jej bowiem opis parametrów prowerbialnych oraz liczne klasyfikacje inwariantów paremicznych, co okazało się niezwykle wartościowe w badaniach porównawczych i poszukiwaniu swoistych uniwersalnych wzorców przysłowiowych (por. m.in. pol. *Nie od razu Kraków zbudowano*; niem. *Lübeck ist in einem Tage gestiftet, aber nicht in einem Tage gebaut*; cz. *Za rok také Praha vystavěna ne byla*).

Drugą perspektywą są badania tekstologiczno-pragmatyczne, które koncentrują się przede wszystkim na aspekcie funkcjonalnym przysłów w konkretnym jednostkowym użyciu. Na ich zalety wskazywali m.in. B. Kirshenblatt-Gimblet, A. Krikmann, C. Louis, J. Mukařovský, T. Nikitina, T. Rogers, F. Schindler. Przysłowie bowiem – jak trafnie ujął to Mukařovský – „[...] żyje pełnym życiem tylko w kontekście” (Mukařovský 1973, 58). Teza czeskiego badacza była jeszcze tym bardziej śmiała, iż zakładała kontekstotwórczy potencjał paremii. Konsekwencją takiego założenia jest konieczność przeprowadzenia wnikliwej analizy danego kontekstu, w którym nadawca użył wybranej jednostki paremicznej, aby móc opisać jej potencjał komunikacyjno-pragmatyczny. W XX w. przysłowia stopniowo traciły swój status etyczny i moralny w środowisku wiejskim, a stały się obecne w zupełnie innym, wtórnym dla nich otoczeniu tekstowym – literaturze popularnej, prasie, mediach, a obecnie – w sferze komunikacji cyfrowej. Perspektywa pragmatyczna uwidoczniła się już w latach 70. XX w. w pracach Krikmanna (1978, 83), który zauważa, iż z punktu widzenia nadawcy komunikatu przysłowie to jedynie znak semantycznie potencjalny, a realizacja owego potencjału urzeczywistnia się dopiero w konkretnym akcie mowy. Do podobnych wniosków dochodzi Nikitina (2007, 137), zwracając uwagę na specyficzną polisemię przysłów eliminowaną dopiero przez kontekst użycia. Nadawca w procesie wyboru konkretnej jednostki z zasobu paremioleksykonu kieruje się – mniej lub bardziej świadomie – parametrami pragmatycznymi: funkcją, oceną, elementem emocjonalno-ekspresywnym. Również

w założeniach kognitywistycznej Teorii Wielkiego Łańcucha Metafor można dostrzec swoistą sytuacyjność przysłów, które mogą być użyte w wypowiedziach w bardzo zróżnicowanych sytuacjach dzięki mechanizmom dystrybucji znaczenia figuratywnego (Lakoff | Johnson 1988; Lakoff | Turner 1989).

Przedstawione pokrótce wybrane stanowiska składające się na szeroko rozumiany nurt tekstologiczno-pragmatyczny tworzą optymalne podstawy metodologiczne badania współczesnych innowacji przysłowiowych, gdyż jako jednostki języka mają one przede wszystkim charakter incydentalny, powiązany ściśle z konkretną sytuacją użycia, której analiza pozwala ustalić ich szczegółowe funkcje oraz znaczenie.

2. Kilka uwag o innowacjach przysłowiowych oraz ich specyficie

Pozostawiając na marginesie niniejszych rozważań kwestie związane z wariantywnością przysłów w tradycyjnym rozumieniu (por. Szutkowski 2015b), chcę skupić się na współczesnych innowacjach będących elementem komunikacji w przestrzeni cyfrowej. Zagadnieniu temu poświęciłem też sporo uwagi w kontekście zagadnień opisu leksykograficznego (Szutkowski 2015b; 2019). Za innowację przysłowiową uznaję jakąkolwiek modyfikację formalną i/lub strukturalną odbiegającą od postaci kanonicznej protopareмии, czyli jednostki wyjściowej poddanej określonym przekształceniom, które determinowane są czynnikami natury tekstowo-pragmatycznej¹. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż przyczyna owych innowacji tkwi już w samej naturze przysłów i ich strukturze opartej na tzw. binomie paremicznym (Seliverstova 2010, 35), czyli binarnej, dwuczłonowej budowie, której rozszczepienie powoduje generowanie zmodyfikowanej formalnie i/lub semantycznie jednostki paremicznej (np. na podstawie postaci kanonicznej polskiego przysłowia *Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię* powstały następujące innowacje²: *Nie miał chłop kłopotu, kupił sobie smartfona; Nie miał człowiek kłopotu, to sobie komputerek sprawił; Nie miała baba kłopotu, kupiła mop parowy; Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie chiński telefon; Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie kabinę do prysznica; Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie krem pod oczy za 300 zł; Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie stanik; Nie miała baba kłopotu, posadziła roślinki na balkonie; Nie miała baba kłopotu, to kupiła sobie garnki; Nie miała baba kłopotu, założyła sobie konto na Twitterze; Nie miała Polka kłopotu, to sobie wzięła męża cudzoziemca i in.³). Analiza wyekscerpowanych innowacji przysłowiowych zwraca uwagę na ich zakorzenienie w jednostkowym kontekście.*

¹ Na gruncie frazeologii takie rozumienie innowacji przyjmuje G. Dziamska-Lenart (2004).

² Możliwości pozyskiwania tego rodzaju jednostek przy użyciu filtrów ekscerpcyjnych omówiłem szerzej w odrębnej publikacji (zob. Szutkowski 2018).

³ W bazie danych autora niniejszego artykułu znajduje się aż 157 innowacji tego przysłowia.

Nadawcy w swoich wypowiedziach nie tylko wykorzystują znane im przysłowia, lecz także uznają za słuszne zmodyfikowanie ich składu leksykalnego, aby jeszcze bardziej precyzyjnie i dobitnie wyrazić zamierzone intencje oraz treści. Należy przy tym podkreślić, iż status tego typu innowacji nie jest z punktu widzenia tekstologii jednorodny i niezmienny, ponieważ stopień swoistej ingerencji nadawcy w integralność strukturalną jednostki wyjściowej jest zróżnicowany. Trzeba także wziąć pod uwagę, iż przysłowie jest mikrotekstem, co w kontekście omawianej problematyki prowadzi do swoistej dychotomii na linii tekst – jednostka tekstu: przysłowie samo w sobie jest samowystarczającą wypowiedzią, ale szczególnie w postaci zmodyfikowanej uwidacznia się jego specyficzna dezintegracja i zakorzenienie w jednostkowym kontekście. Co istotne, zarówno protoprzysłowia, jak i ich modyfikacje spełniają kryteria tekstu minimalnego zgodnie z ujęciem J. Bartmińskiego i S. Niebrzegowskiej-Bartmińskiej:

Zdanie (i każde wyrażenie jednowyrazowe) staje się tekstem, kiedy zostaje rozpoznana i przypisana mu intencja, z jaką zostało przez kogoś powiedziane (mniej o to, czy ten ktoś jest ujawniony jako osoba, czy tylko jako anonimowa „instancja nadawcza”), kiedy poddaje się interpretacji w kategoriach gatunku mowy (Bartmiński | Niebrzegowska-Bartmińska 2009, 48).

Instancja nadawcza w odniesieniu do protoprzysłów jest anonimowa, w przypadku innowacji – autor może, ale nie musi być odbiorcy znany. Przysłowia spełniają także wymóg genologiczny (ten aspekt bada szczególnie literatura ludowa).

Problem statusu innowacji przysłowiowych nie jest w europejskiej paremiologii zagadnieniem nowym, aczkolwiek do dziś nie udało się wypracować jednego, wspólnego i uniwersalnego stanowiska w tej sprawie. Zróżnicowanie zjawiska modyfikowania paremii przejawia się też w stosowanej nomenklaturze. Wymienić można chociażby takie terminy, jak transformacja przysłowiowa, antyprzysłowie, nowoprzysłowie, pseudoprzysłowie (Szutkowski 2015b, 349-350). Ich rozumienie przez paremiologów bywa niekiedy skrajnie odmienne.

Na gruncie języka ukraińskiego kwestię wariantowości oraz modyfikacji przysłów poruszyli w ostatnich latach m.in. V. Kal’ko i M. Kal’ko, zwracając uwagę na odróżnienie synonimów paremicznych od wariantów paremicznych (Kal’ko | Kal’ko 2021). Zdaniem badaczy przysłowia zbudowane na podstawie jednego modelu syntaktycznego należy traktować jako odrębne jednostki pozostające w relacjach synonimicznych (np. *Який стук, такий грюк; Який кухар, такий борц; Який жнець, такий снопець*), natomiast z transformacjami mamy do czynienia wówczas, gdy dochodzi do zmian składu leksykalnego danej paremii i w konsekwencji do przekształceń na poziomie metaforycznym (np. *Вовк вівці не товарищ → Австралієць латиноамериканцю не товарищ; Маккартні Узелкову не товариш*) (Kal’ko | Kal’ko 2021, 16-17). Istotny jest również fakt,

iż jednostki transformowane dotyczą zazwyczaj bardzo konkretnych wydarzeń społeczno-kulturowo-politycznych, a nadawca komunikatu – oprócz funkcji nominacyjnej – wykorzystuje za ich pośrednictwem również potencjał emocjonalno-ekspresywny przysłów. W dalszej części artykułu przeanalizuję wybrane jednostki zmodyfikowane pod względem ich statusu i specyfiki tekstowo-pragmatycznej.

3. Innowacje przysłowiowe w ukraińskojęzycznych tekstach internetowych

Kluczem ekscerpcyjnym innowacji przysłowiowych winien być zasób jednostek współcześnie znanych i używanych, gdyż tylko takie mogą podlegać jakimkolwiek procesom modyfikacyjnym. Nadawca komunikatu, chcąc wykorzystać w swoim tekście dane przysłowie w formie kanonicznej lub zmodyfikowanej, musi znać jego znaczenie przenośne oraz wiedzieć, w jakiej konkretnej sytuacji oraz funkcji można użyć wybranej przez siebie jednostki. Przykładem takiej paremii jest we współczesnym języku ukraińskim paremia *Краще один раз побачити, ніж сто раз почути*. Po wpisaniu w okno wyszukiwarki internetowej Google dokładnie takiej formy w cudzysłowie otrzymujemy w rezultacie ponad 6000 kontekstów, co jest bardzo istotnym sygnałem świadczącym o aktywnym funkcjonowaniu tej jednostki w zróżnicowanych tematycznie i stylistycznie tekstach. Przysłowie to jest używane w następującym znaczeniu: mówimy *Краще один раз побачити, ніж сто раз почути*, by wyrazić pogląd, iż najcenniejsze jest nasze własne osobiste, czasem naoczne doświadczenie, aniżeli informacja zasłyszana od kogoś. Wśród wyekscerpowanych innowacji powyższej jednostki można wyróżnić następujące cztery zasadnicze typy:

Typ 1. Innowacje z substytucją wybranych komponentów bez modyfikacji znaczenia protoprzysłowia:

- (1) **Краще один раз побачити, ніж 10 разів почути**. Так подумали ми й вирішили не розповідати, а показати залаштунки знімання «Синергії» від Impactum, аби ви побачили, як створюється проєкт, частиною якого ви вже є або можете стати! (facebook.com)
- (2) **Краще один раз побачити, ніж сім разів почути**, чи не так? Впевнені, що це стосується навіть таких побутових дрібниць, як пошук дороги до бажаного магазину. (facebook.com)
- (3) Музей техніки “Фаетон” в Запоріжжі. **Варто раз побачити, ніж 100 разів почути!** (wordpress.com)
- (4) Свіженькі осінні колекції у Рівері. **Краще один раз побачити, ніж декілька разів почути**. (facebook.com)
- (5) **Краще один раз побачити, ніж тричі почути**. Одвіку поруч і разом живуть у серці Європи українці й поляки. Взаєминам наших народів вже понад десять

століть. Однак лише в часи незалежності відносини між Україною і Польщею набули змісту і характеру добросусідства, рівноправності і справжньої дружби. (chortkivrr.gov.ua)

Тип 2. Innowacje rozszerzające bez modyfikacji znaczenia protoprzysłowia:

- (6) 16 Підтвердженнь прислів'я, що **один раз побачити набагато краще, ніж сто разів почути**. (ochmanity.com)

Тип 3. Innowacje z multisubstytucją (czyli wymianą wieloskładnikową) dopasowujące jednostkę zmodyfikowaną do konkretnego kontekstu:

- (7) Також ми намагаємось туди включити такі блоки, які досі не використовуються іншими або просто до них ще не додумалися. Наприклад, робимо відеозамальовки. Це дуже довго пояснювати. **Краще один раз побачити, ніж про це розказувати**. (zakarpatya.net.ua)
- (8) Готуйтеся до везіння. Чому в житті **краще один раз відрізати, ніж сім раз відміряти**. Не чекайте удачі – готуйтеся до неї заздалегідь. Вчіться отримувати вигоду з будь-якого щасливого випадку. Поки інші сім разів відміряють, краще один раз відріжте. Відокремлюйте головне від другорядного і збирайте свої миті удач, везіння і щастя, немов вони і складають сенс вашого життя. **Краще один раз викинути, ніж сім років перекладати з місця на місце!** (rozdil.lviv.ua)
- (9) Довіртеся вашим відчуттям! Колорміксів однакових не буває. В кожного виробника свої секрети їх виготовлення! **Краще один раз заплатити більше, ніж зекономити** і “терпіти” кожного дня те, що буде не до душі! (bruk-design.net)
- (10) Купуйте речі тільки, якщо вони дійсно Вам потрібні: подумайте гарненько перед покупкою, відмовтеся від спонтанних придбань, готуйте список необхідних покупок перед тим, як йти в магазин. І пам'ятайте: **краще один раз купити якісну річ, ніж кілька разів дешево**. (solvetpv.lviv.ua)
- (11) Мій річний стрибок з парашутом. “**Краще один раз пробздеться ніж десять разів обосраться**”. Торік улітку, з друзями їздили стрибати з парашутом. Чесно кажучи збиралися довго, швидше за все від того що було дуже страшно. Вмовив всіх друг, сказав: «а чого бояться то?» І після цих слів все символічно замовкли, з цього і почався наш стрибок. (scoolbylife.ru)

Тип 4. Innowacje rozszerzające dopasowujące jednostkę zmodyfikowaną do konkretnego kontekstu:

- (12) Хочу продемонструвати, як все виглядатиме. Аби не було маніпуляцій, які намагаються створювати деякі політичні «діячі». Тож, **краще один раз побачити, ніж сто разів почути байки маніпуляторів**, – підписав ролик очільник міста. (bigkyiv.com.ua)

- (13) У неділю 21 травня о четвертій ранку серія “бавовни” підняла на ноги загарбників Бердянська. Вибухи були настільки потужними, що їх чули навіть мешканці навколишніх населених пунктів на півночі міста. Про це повідомив у Telegram мер Мелітополя Іван Федоров. Рашисти традиційно відзвітувати про “вдалу роботу ППО”. Але **краще один раз побачити, ніж сотий раз чути брехню русні**. Мешканці спостерігали пожежу і густий дим в районі захопленого аеропорту”, – зазначив він. (lb.ua)
- (14) **Краще один раз побачити, ніж без кінця про нього говорити**, стверджує автор відео, знятого з квадрокоптера, В’ячеслав Грубий. (unian.ua)
- (15) **Краще один раз побачити, ніж 100 разів почути про наші бакалаврські освітні програми**. Запрошуємо до перегляду відеозапису, що був зроблений на Дні відкритих дверей Факультет Обліку Та Податкового Менеджменту. (oef.kneu.edu.ua)
- (16) Адреналін, однак! Як кажуть, **краще один раз побачити, ніж 8 годин слухати байки досвідченого гонщика**. (ua.unitradegroup.com.ua)
- (17) Вхід на вежу вільнодоступний. Висота, на око, дець сімдесят метрів. Після недовгого підйому ми відпочиваємо на широкому майданчику та милуємося навколишніми пейзажами. А тут видно все: Грофу, Паренки, Пішконю, Овул, Горган і так далі. **Краще один раз побачити самому ніж сто раз гортати чийсь фотки**. (rdzs.org)
- (18) Тут слова зайві: **краще один раз побачити запальні танці роботів Boston Dynamics**, щоб усе зрозуміти! (nauka.ua)
- (19) На екрані вулиці, контори, люди, машини, транспорт – усе те, що задавав рух тодішніх великих міст Києва, Харкова, Одеси. Тому для учнів картина може бути цінною як відеодокумент тієї епохи. Адже завжди **краще побачити на власні очі, ніж читати довгі описи в підручниках**. (osvitanova.com.ua)
- (20) **Краще один раз побачити в живу, ніж 1819267667 раз в інстаграмі**. (vk.ua)

Ekscerpcja innowacji wybranego ukraińskiego przysłowia jest dobrą ilustracją ogólnoparemiologicznych tendencji w zakresie funkcjonowania paremii w strukturze współczesnych e-tekstów. Wciąż w użyciu są formacje wariantywne, będące w istocie odmianą protoprzysłowia, co obrazują przykłady (1)-(5). Substytucja dotyczyła w tym przypadku prawie wyłącznie komponentu liczebnikowego, co z punktu widzenia semantyki przysłowia było modyfikacją nieistotną. Oczywiście nie można wykluczyć, iż intencją nadawcy stała się intensyfikacja lub raczej osłabienie potencjału emocjonalno-ekspresywnego, co na poziomie explicite przejawia się w postaci użytego liczebnika. Nie można jednak tego hipotetycznego założenia na ten moment zweryfikować. Implementacja wymienionych wariantów ma charakter swobodny, przysłowia funkcjonują bowiem na zasadzie przytoczenia i reasumpcji. Podobny status mają innowacje rozszerzające, w których dodany komponent nie zmienia znaczenia protoprzysłowia, może jednak wzmacniać jego potencjał emocjonalno-ekspresywny – przykład (6).

Innowacje typu 3. z substytucją wielokomponentową rozszerzają semantykę protopareмии na inne analogiczne sytuacje, precyzując jej opis i charakterystykę. Funkcjonują one w tekstach na zasadzie izotopii semantycznej (por. Daneš 1979), a więc związek między innowacją a tekstem, w którym została osadzona, jest jedynie znaczeniowy. W przykładzie (9) jest mowa o wyborze koloru kostki brukowej. Zdaniem oferenta lepiej zapłacić więcej niż zaoszczędzić i być niezadowolonym z ostatecznego rezultatu: *Краще один раз заплатити більше, ніж зекономити*. Modyfikacja ta zawiera również dopowiedzenie w formie dodanego w sposób spójny elementu: *“терпими” кожного дня те, що буде не до душі*. W podobnym znaczeniu została użyta innowacja *Краще один раз купити якісну річ, ніж кілька разів дешево* – przykład (10), chociaż sytuacja opisana w tekście dotyczy zakupów w ogóle. Intensyfikacji funkcji ekspresywnej dokonał autor innowacji z przykładu (11): *Краще один раз пробздеться ніж десять разів обосраться*. Użyty w niej wulgaryzm podkreśla strach, jaki może towarzyszyć osobom, które po raz pierwszy zdecydowały się na skok ze spadochronu. Warto podkreślić, że tego typu innowacje mogłyby potencjalnie oderwać się od kontekstu macierzystego i z powodzeniem funkcjonować samodzielnie jak przysłowia kanoniczne. Ich potencjał semantyczno-metaforyczny z powodzeniem pozwala na ich implementację w nowych, zaktualizowanych kontekstach.

Innowacje typu 4. w odróżnieniu od wcześniej wymienionych grup są zaimplementowane w kontekście na zasadzie izotopii referencyjnej i semantycznej (por. Daneš 1979), a modyfikacje te nie powstałyby poza ściśle określoną wypowiedzią, w której zostały użyte. Obrazuje to m.in. przykład (12). Innowacji *Краще один раз побачити, ніж сто разів почути байки маніпуляторів* użył prezydent Kijowa, Volodymyr Kliczko, który w ten sposób odniósł się krytyki i manipulacji swoich oponentów, krytykujących założenia urbanistyczne nowej strefy rekreacyjnej w stolicy Ukrainy. Bardzo aktualną innowacją paremiczną zawiera przykład (13): *Краще один раз побачити, ніж сотий раз чути брехню русні*. Pojawiła się ona w wypowiedzi mera Melitopola dotyczącej sukcesów ukraińskiej obrony powietrznej w wojnie z Rosją kwestionowanych przez stronę wroga. Innowacja z przykładu (15) *Краще один раз побачити, ніж 100 разів почути про наші бакалаврські освітні програми* zawęża kontekst do problematyki szkolnictwa wyższego, co jest widoczne już na poziomie składu leksykalnego: *бакалаврські освітні програми*. Z tekstu wynika, że modyfikacja ta została użyta w funkcji perswazyjnej, służy bowiem celom reklamowym uczelni wyższej. Ścisły związek z kontekstem wykazuje także innowacja z przykładu (16): *Краще один раз побачити, ніж 8 годин слухати байки досвідченого гонщика*. Wypowiedź dotyczyła prezentacji nowego modelu quada, który został poddany testom. Zdaniem autora każdy zainteresowany powinien sam naocznie przekonać się, jakie są zalety i możliwości tego pojazdu. Komponent leksykalny *гонщик* odsyła do jasno sprecyzowanej tematyki, jednak dopiero cała wypowiedź

doprecyzowuje użytą jednostkę w postaci zmodyfikowanej. Jeszcze większym stopniem zanurzenia w kontekście charakteryzuje się innowacja z przykładu (18): *Краще один раз побачити запальні танці роботів Boston Dynamics*. Boston Dynamic to nazwa modelu człekokształtnego robota. Ciekawym przykładem jest też innowacja zilustrowana w przykładzie (20): *Краще один раз побачити в живу, ніж 1819267667 раз в інстаграмі*. Pojawiła się ona w formie podpisu pod zdjęciem przedstawiającym dwoje ludzi. Za pośrednictwem tej jednostki nadawca użył funkcji impresyjnej – zachęca do bezpośrednich kontaktów, co w dobie komunikacji zdalnej i cyfrowej jest apelem całkowicie uzasadnionym. Element intensyfikujący ową funkcję to użyty liczebnik, a zatem stosunek autora tej innowacji do komentowanego problemu jest niedwuznaczny z punktu widzenia odbiorcy komunikatu.

Podsumowanie

Analiza innowacji jednego z przysłów ukraińskich świadczy o tym, iż proces modyfikowania protoparemií zachodzi w tym języku równie dynamicznie co w języku polskim czy rosyjskim (por. Szutkowski 2015b). Gruntownego zbadania wymaga przede wszystkim zasób innowacji utworzonych na podstawie jednostek tzw. minimum paremiologicznego współczesnego języka ukraińskiego, ponieważ modyfikacjom podlegają przede wszystkim przysłowia znane i aktywnie używane w codziennej komunikacji (Mieder 1975, 68). Z powyższych ustaleń wynika jednak, że tendencje modyfikacyjno-transformacyjne są bardzo podobne, a teksty elektroniczne pełnią funkcję generatora współczesnych innowacji prowerbialnych. Można więc zauważyć pewną odwrotną tendencję w porównaniu z protoparemiami: nie od przysłowia do sytuacji, ale od sytuacji do innowacji. To kontekst determinuje stopień ingerencji w semantykę i/lub strukturę jednostki wyjściowej, a powstała na podstawie danej protoparemií innowacja staje się sposobem werbalizacji intencji nadawcy z całym potencjałem pragmatycznym temu towarzyszącym. Zaimplementowane w wypowiedziach innowacje przysłowiowe są specyficznym przejawem izotopii, która w zależności od stopnia modyfikacji przyjmuje charakter jedynie semantyczny lub także referencyjny (decyduje o tym skład leksykalny zawężający odniesienie zmodyfikowanej paremií do ściśle określonego kontekstu). Również na gruncie języka ukraińskiego potwierdziło się wysunięte przeze mnie przypuszczenie, iż innowacje prowerbialne można traktować jako przejaw procesu defiguratywacji przysłów kanonicznych (Szutkowski 2019, 183). Niniejszy przyczynek może więc być zachętą do podjęcia szeroko zakrojonych badań porównawczych w zakresie paremiologii języków słowiańskich.

Bibliografia

- BARTMIŃSKI, J. | NIEBRZEGOWSKA-BARTMIŃSKA, S. (2009), *Tekstologia*. Warszawa.
- DANEŠ, F. (1979), O identyfikacji známé (kontextově zapojené) informace v textu. W: *Slovo a Slovesnost*. XL, 257-270.
- DZIAMSKA-LENART, G. (2004), Innowacje frazeologiczne w powojennej felietonistyce polskiej. Poznań.
- KAL'KO, V. | KAL'KO, M. (2021), Stiykist', variantyvnist' i transformatsiya ukrains'kykh prysliv'iv. [Калько, В. | Калько, М. (2021), Стійкість, варіативність і трансформація українських прислів'їв.] W: *Studia Ukrainica Posnaniensia*. IX/2, 11-24.]
- KRIKMANN, A. A. (1978), Nekotoryye aspekty semanticheskoy neopredelennosti posloviyty. W: Permyakov, G. L. (ed.), *Paremiologicheskii sbornik*. Moskva, 82-104. [Крикманн, А. А. (1978), Некоторые аспекты семантической неопределенности пословицы. В: Пермяков, Г. Л. (ред.), *Паремiologicalический сборник*. Москва, 82-104.]
- LAKOFF, G. | JOHNSON, M. (1988), *Metafory w naszym zyciu*. Warszawa.
- LAKOFF, G. | TURNER, M. (1989), *More than cool reason: A field guide for poetic metaphor*. Chicago.
- MIEDER, W. (1975), *Das Sprichwort in unserer Zeit*. Frauenfeld.
- MUKAŘOVSKÝ, J. (1973), Přísloví jako součást kontextu. W: *Literatura Ludowa*. 4-5, 54-82.
- NIKITINA, T. (2007), *Sovremennoye sostoyaniye semantiki paremiy: poslovitsa*. [Никитина, Т. (2007), Современное состояние семантики паремий: пословица.] W: Hordy, M. | Mokijenko, W. | Walter, H. (red.), *Język. Człowiek. Dyskurs*. Szczecin, 133-146.
- PAZYAK, M. (1984), *Ukrayins'ki prysliv'ya ta prykazky. Problemy paremiolohiyi ta paremiografiyi*. Kyuiv. [Пазяк, М. (1984), Українські прислів'я та приказки. Проблеми пареміології та пареміографії. Київ.]
- PERMYAKOV, G. L. (1988), *Osnovy strukturnoy paremiologii*. Moskva. [Пермяков, Г. Л. (1988), Основы структурной паремииологии. Москва.]
- SELIVERSTOVA, Ye. I. (2010), *Russkaya poslovitsa v paremiologicheskom prostranstve: stabil'nost' i variativnost' (lingvistichekiiy aspekt)*. Avtoreferat dissertatsii na soiskaniye uchenoy stepeni doktora fil. nauk. Sankt-Peterburg. [Селиверстова, Е. И. (2010), Русская пословица в паремiologicalическом пространстве: стабильность и вариативность (лингвистический аспект). Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора фил. наук. Санкт-Петербург.]
- SZUTKOWSKI, T. (2015a), *Jednostka paremiczna w europejskich i amerykanskich nurtach lingwistycznych*. W: *Studia Rossica Posnaniensia*. XL (2), 167-178.
- SZUTKOWSKI, T. (2015b), *Współczesna paremiografia rosyjska i polska*. Stan. *Problemy*. Perspektywy. Szczecin.
- SZUTKOWSKI, T. (2018), *O sposobach zautomatyzowanej ekscerpcji innowacji przysłowiowych w zasobach internetowych*. W: Dziadosz, D. | Krzanowska, A. (red.), *Słowianie. Kultura. Język. Wybrane zagadnienia z języków, literatur i kultur słowiańskich i germańskich*. Szczecin, 211-224.
- SZUTKOWSKI, T. (2019), *(Anty)przysłowia vel Innowacje przysłowiowe w przestrzeni e-tekstów. Przyczynek do paremiologii w perspektywie tekstologicznej*. W: *Studia Rossica Posnaniensia*. XLIV (2), 169-185.